

PAPER DETAILS

TITLE: BÜYÜK SAVAS SIRASINDA INGILIZ AJANI BINBASI HARRY SAINT JOHN BRIDGER
PHILBY'NIN NECID GÖREVLENDIRILMESI

AUTHORS: Özer ÖZOCAK

PAGES: 1038-1051

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2348249>

BÜYÜK SAVAŞ SIRASINDA İNGİLİZ AJANI BİNBAŞI HARRY SAINT JOHN BRIDGER PHILBY'NİN NECİD GÖREVLENDİRİLMESİ

NAJD APPOINTMENT OF BRITISH AGENCY HARRY SAINT JOHN BRIDGER PHILBY DURING THE GREAT WAR

Özer ÖZOCAK

Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

ozet.ozocak@amasya.edu.tr

ORCID No: 0000-0003-0129-7937

ÖZ

Geliş Tarihi:

01.04.2022

Kabul Tarihi:

22.06.2022

Yayın Tarihi:

30.06.2022

Anahtar Kelimeler

Philby

İbn Suûd

Necid

Keywords

Philby

Ibn Saud

Najd

İngiltere, I. Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı Devleti'nin güneydeki topraklarını işgal edebilmek için bütün imkânlarını seferber etti. Bu bağlamda kullandığı araçlardan biri de yetişmiş insan gücü olarak sahada aktif görev alan ajanlarıdır. Savaş yılları boyunca farklı yerlerde görevler yapan John Philby de belirtilen ajanlardan biriydi. 1917 yılı kasım ayında gerçekleşen Necid görevlendirmesi hayatının dönüm noktası oldu. Seyahatin gerekçesi, İbn Suûd'un Hail emiri İbn Reşid ve Acman kabilesine karşı kıskırtılmasıydı. İngilizlerle iş birliği yaparak Osmanlı Devleti'ne isyan eden Hüseyin ile birlikte hareket etmesinin sağlanmasıydı. Başarısı tartışılır olsa da seyahati boyunca Arabistan'ın sakinlerini, yerleşim yerlerini, coğrafyasını ve iklimini yakından tanıma imkânı buldu. Yaptığı gözlemlerle ve edindiği tecrübelerle Arabistan topraklarının daha iyi anlaşılmasını sağlayacak birbirinden kıymetli eserler verdi. Philby, İbn Suûd'un Osmanlı Devleti bünyesinde çarpışırken İngilizlere esir düşen Arap esirlere değin talepleriyle karşı karşıya kaldı. Tarafların birbirlerinden beklentilerinin yansıtıldığı çalışmamızla Philby'nin İbn Suûd ile tanışmasını sağlayan Necid misyonuna ve misyon kapsamındaki edinimlerine dair bilgiler verilmesi amaçlandı. Zira bu misyon ile temelleri atılacak İbn Suûd-Philby dostluğu, Vehhâbi Emiri'nin devletini inşa sürecinde ve sonrasında Philby'nin en yakınındaki kişilerden biri olmasını sağladı.

ABSTRACT

England, used all its means to occupy the southern lands of the Ottoman Empire during the First World War. In this context, one of the tools he used was his agents, who took an active role in the field as trained manpower. John Philby, who was one of the agents mentioned served in different locations during the war years. The appointment of Najd, which took place in November 1917, was a turning point in his life. The reason for the trip was the incitement of Ibn Saud against the Amir of Hail, Ibn Rashid, and the Ajman tribe. It was to ensure that he acted together with Hussein, who rebelled against the Ottoman Empire by collaborating with the British. Although his success is debatable, he had the opportunity to get to know the inhabitants, settlements, geography and climate of Arabia during his travels. With the observations he made and the experiences he gained, he produced valuable works that will enable the lands of Arabia to be better understood. Philby was faced with Ibn Saud's demands for Arab captives who were captured by the British while fighting within the Ottoman Empire. In our study, in which the expectations of the parties from each other are reflected, it is aimed to give information about the Nejd mission that enabled Philby to meet Ibn Saud and his achievements within the scope of the mission. Because the friendship of Ibn Saud-Philby, whose foundations will be laid with this mission, enabled the Wahhabi Amir to be one of the closest people to Philby during and after the construction of his state.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1097340>

Atıf/Cite as: Özocak, Ö., (2022). Büyük Savaş Sırasında İngiliz Ajanı Binbaşı Harry Saint John Bridger Philby'nin Necid Görevlendirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(2),1038-1051.

Giriş

Siyasi haritaların çizimi noktasında dünya tarihinin en önemli hadiselerinden biri I. Dünya Savaşı'dır. Farklı milletlerin katılması, savaş boyunca ve sonrasında yaşananlarla 1914-1918 yılları arasındaki dönem 'Büyük Savaş' olarak da adlandırıldı. Savaş boyunca çarpışan blokların her bir mensubu bütün siyasi, ekonomik ve askeri kabiliyetlerini sahada zafere ulaşmak için seferber ettiler. Sanayi İnkılabı sonrasında gittikçe kızışan dünya hâkimiyetini sağlama noktasında rakiplerini devre dışı bırakmak ve daha fazla alanda sömürgecilik faaliyetlerini icra etmek için kullandıkları araçların başında yetişmiş elemanlarını devreye sokmak oldu. Savaşan tarafların en büyüklerinden olan İngilizler, varlık gösterdikleri ya da ele geçirmek istedikleri yerlerde Lawrence gibi meşhur ajanlarını devreye soktular (De Hauteclouque 1931: 186). Bu noktada İngiliz-Arap ilişkileri bağlamında Lawrence'ın ismi oldukça parlatılarak ön plana çıkarıldığından diğer bazı önemli isimlerin varlıkları ve icraatları hakkında bilgi sahibi olunmasının önüne geçildi. I. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan manzara Philby'nin İbn Suûd ile kurduğu yakın ilişki çerçevesinde İngiliz ajanları arasında kazanan tarafta olduğunu gösterir (Massignon, 1923: 208). John Philby, Cambridge'de çok iyi bir eğitim alarak mezunu oldu (L'indépendant, 1942). Görevde bulunduğu yıllar içinde İngilizlerin en gizemli ajanlarından biri haline geldi (Londres, 1931: 72). Pek çok alandaki kabiliyetleri ile tüccar, kâşif, gazeteci, maden araştırmacısı, ilham verici olarak nitelendirildi (Brémond, 1934: 16-17). XX. Asırdaki Shakespeare, Bell, Lawrence, Thomas, Thesiger gibi ajanlar arasında sıralanarak hepsinden daha üstün gezgin olduğu iddia edildi (Trench, 1986: 201). İngiliz ajanı Philby, 1907 yılında Hindistan'daki İngiliz idaresinde görevlendirildi. 1915'te Arabistan'a, 1917 yılı sonunda İbn Suûd ile görüşmek üzere Necid'e gönderildi. Philby'nin İbn Suûd'u ziyaret etmesine neden olan vazifelendirmenin çok çeşitli yansımaları oldu. Belirtilen vazifelendirme ile Arabistan içlerine gitme fırsatı buldu. Seyahati esnasında dünyanın en büyük çöl alanlarından Rubûlhali Çölü'nü geçen nadir Avrupalılardan biri oldu (Paris Soir, 1937). Bu ilk seyahati sonrasında tanıştığı İbn Suûd ile arasındaki dostane ilişki zamanla öğrenleri birlikte yiyecek derece yakınlığa ulaştı (Wolfe, 1997: 384). Her ne kadar gerçekten Müslüman olup olmadığına dair bazı tartışmalar olsa da Müslüman oldu (La Dépêche Algérienne, 1930). Vehhâbi Emiri ile ilişkisinin de etkisi ile Philby'nin durumu süreç içinde Arabistan'da petrol konsorsiyumu almaya çalışan İngilizlerle yapılan antlaşmayı engellemeye kadar evrildi (Meyer-Byrsac, 2016: 374). İbn Suûd ile yakınlığından kaynaklanan bu tutumundan da ötürü 'hain' olarak nitelendirilmeye başlandı (Meyer-Byrsac, 2016: 370).

Philby'nin Necid bölgesine gönderilmesinin asıl gerekçesi, I. Dünya Savaşı yıllarına denk gelmesi itibarıyla pek tabii siyasi ve askeri kaygılardan ileri geldi. Hurma geriliminin yaşandığı sırada Philby'nin İbn Suûd'a baskı yapmasına neden olduğu üzere Suudi Emiri'nin kuzeydeki Osmanlı-İngiliz mücadelesi karşısında Allenby'nin kuvvetlerine destekte bulunmak için İbn Reşîd'in merkezi Hail'e saldırmasını temin etmek görevlendirmenin ana gerekçelerindendi (Méchin, 1958: 136). Hüseyin ile İbn Suûd'un birlikte hareket etmelerini sağlamak da seyahatten beklentilerin arasındaydı. Buna karşın Necid'in kendine has özelliklerinden dolayı bölgeye ulaşmak bile başlı başına zorluk içermektedir (Özocak, 2021: 121-142). İbn Suûd'un İngiltere'yi temsil etmek için bölgeye gelen ajanın can güvenliğini sağlamak için bir kişiyi görevlendirmesine karşın ıssız çöllerdeki ilerleyişler Philby'nin can güvenliğini tehlikeye de atmaktaydı (TNA, IOR/R/15/2/38: 29). Bilhassa İhvan mensuplarının yabancı karşıtlığı olası bir saldırı halinde Philby'nin seyahatinin bedelini canı ile ödemesine neden olabilirdi. Zira İhvan mensupları, İbn Suûd'un yanındayken bile onun varlığından duydukları rahatsızlığı hissettirdiler (TNA, IOR/L/PS/10/389/2: 268). Misyon bağlamında İbn Suûd'un, Philby ile görüşmesini 'kafir köpekler'i ağırlamak olarak ifade ettiler. (Méchin, 1958: 134). Pek çok tehlikeyi de barındıran seyahati esnasında Arabistan içlerinden Hicaz'a kadar geniş bir sahayı içerisine alan gözlemleri, Philby'ye 1918 yılında Devasir Vadisi seyahati olarak ün kazandırdı ve Kraliyet Coğrafya ödülünü almasını sağladı (Monroe, 1973: 72; Leyli Sedef Kalaycı, 2019: 62.)

Son olarak Philby'ye büyük bir ün kazandıran Necid misyonu bağlamında tarih bilgisinin bulunduğu arşiv belgelerinden gittiği yerlere ilişkin, bazen yaklaşık olsa bile, iz sürülebilmektedir. Nitekim belgelerden 9 Aralık 1917 yılında Riyad'a gittiği, 28 Aralık 1917'den bir ya da birkaç gün önce TaiFe ulaşıp 28 Aralık'ta Cidde'ye vardığı, 7 Mart 1918'de Bombay'da dinlendiği ve Mart 1918'in ortalarında Basra'ya gitmek üzere ayrıldığı öğrenilebilmektedir (TNA, IOR/R/15/2/38: 29, 69, 72, 75). Yer değiştirme hareketlerine ilişkin örneklerini verdiğimiz tarihlendirmelerin ötesinde seyahatin en önemli taraflarından biri Philby'nin hayatının her alanını etkilediğidir. Bu bakımdan çalışmamızda, metodolojik olarak İngiliz ajanın bölgede bulunuşu, zamanla ilgili bir kısıtlama ya da daraltmaya gidilmeksizin, Necid görevlendirilmesi ile gerçekleştiğinden yer yer 1917-1918 yıllarının ötesine geçilerek bazı meselelerin aktarılması yoluna gidildi. Böylece Vehhâbilerin devletleşme sürecinin

en önemli eşiklerinin geçildiği yıllara ilişkin Suûdilerin kendi devletlerini inşasında çok önemli bir figür olan Philby'nin görevlendirilmesi bağlamında bilgiler verilmesi amaçlandı.

Philby'nin Necid Görevlendirilmesinin Arka Planı

XIX. Asrın ikinci yarısından itibaren Basra Körfezi'ndeki ticareti büyük oranda İngilizler üstlendiler (Troeller, 1976: 16). Osmanlı Devleti, İngilizlerin bölgedeki varlıkları karşısında duyduğu rahatsızlıkla hâkimiyeti altında bulunan Basra Körfezi'nde etkinliğini artırmaya çalıştı (Korkmaz, 2018: 46). Osmanlı Devleti'nin bölgedeki varlığını hissettirme gerekçelerinin başında İngilizlerin yerel unsurlarla iş birliği kurma gayretleri geldi (Onley, 2009: 1-44). İngilizlerin bölgedeki varlıklarını hissettirme isteklilikleri ve kaygıları sadece körfezde yaşayan unsurlarla siyasi ve ekonomik ilişkiler kurma çabaları ile sınırlı kalmadı. Arabistan'ın iç kesimlerinde yer alan Necid bölgesi de sınırlı da olsa İngilizlerin çeşitli yollarla irtibat kurdukları yerler arasındaydı. I. Dünya Savaşı'nın henüz başlarında İbn Suûd'un bir çarpışmasına eşlik eden Shakespear'ın Vehhâbilerin yanında olması İngilizlerin Necid'in içlerine ve buradaki unsurlardan Suûdilerle temaslarına bir örnek teşkil etti (Peterson, 2003: 35). I. Dünya Savaşı'nın şiddetlendiği dönemde Hâşimîlerle İbn Suûd'un arasında iş birliğinin sağlanması ve Vehhâbilerin savaşa müttefikler lehine aktif olarak katkı sağlaması düşüncesi ile Suûdilere bir ismin gönderilmesi fikri belirdi (TNA, IOR/R/15/5/103: 81).

Bölgeye gönderilmesi düşünülen isim, Satia'nın gerçek bir casus olarak nitelendirdiği, Storrs'du (Satia, 2008: 82). Storrs'un hatıralarından anlaşıldığı üzere her iki bölgesel gücü bir araya getirme projesini ortaya atan kendisi olmadığı gibi projenin gerçekleşebilmesi için İngilizlerin Bağdat Yüksek Komiseri Cox'un sıkıştırmalarına da maruz kaldı. Muhtemelen Cox'un bilgisi dâhilinde Necid Misyonu için Bahreyn yoluyla çok sayıda siber telgraf alındı; çünkü telgrafların gönderim yerinde Philby bulunmaktaydı ve Philby'nin Cox ile arası oldukça iyiydi. Philby, Storrs'un aday olması için ısrarcı bir tutum takındı ve Şerif'in sınırlarından çıktıktan sonra Storrs'un güvenliği için gerekli tedbirlerin İbn Suûd tarafından alınacağını bildirdi. Philby aracılığıyla uygulanan baskı Storrs'un Mısır'daki İngiliz Yüksek Komiseri'nin iznini alarak Şerif Hüseyin'in oğlu Abdullah'a şahsi bir mektup yazmasıyla karşılık buldu. Storrs, Abdullah'tan babasının kendisi ile Hicaz'da bir görüşme yapmak üzere ikna etmesini istedi. Bir taraftan da Arabistan yolculuğunun nasıl yapılacağını şekillendirmeye başladı. Bu kapsamda Storrs, Mark Sykes'a yazdığı mektubunda, Yenbu'dan Vadi el-Ays'taki Abdullah'ın karargâhına uçakla gitmeyi buradan da İbn Suûd ile buluşacağı Büreyde'ye devam etmeyi düşündüğünü ilettili. Storrs'a göre Sefton Brancher, yaptığı teklifi prensipte kabul etmenin ötesinde yapılan önerinden memnuniyet duyarak iyi pilotlarından birini güzergâha ilişkin görüşme yapmak üzere gönderdi. Clayton da benzer biçimde öneriyi destekledi. Storrs, ortaya çıkan bu manzara sonrasında Abdullah'a bir not göndererek uçakla geleceğini bildirdi. Storrs'un hatıratında da Clayton ile birlikte yola çıkmak üzere hazırlıkların yapıldığından bahsedilir. Esere göre, Storrs sonradan edindiği bilgiler ışığında misyon görevini zamanında gerçekleştirse bile İbn Suûd ile Hüseyin arasında daimi bir ilişkinin kurulması mümkün değildi (Storrs, 1937: 288).

5 Kasım 1917 tarihli telgrafa göre Storrs, üstlendiği görevin başarısına dair kaygılarına rağmen, içinde bulunulan hafta Mısır'dan hareket edecekti. İlk durağı olan Mekke'de Hüseyin ile bir görüşme gerçekleştirecek ve İbn Suûd ile iş birliği içinde hareket edilmesi yönünde nabzını yoklayacaktı. Mekke'nin ardından Necid bölgesine giderek İbn Suûd ile bir araya gelecekti. Hicaz Kralı'na bir dostluk heyeti göndermesi noktasında iknaya gayret edecekti. Storrs bu heyetle birlikte Mekke'ye dönerek burada onlardan ayrılacak ve Cidde üzerinden Londra'ya gidecekti (TNA, IOR/L/PS/10/388: 60). Storrs'un başında bulunduğu heyetin ilk durağı Mekke Emiri Hüseyin oldu. Heyet Hüseyin ile görüştüktan sonra İbn Suûd ile buluşmak için hazırlanırken Necid'in emniyetsizliğinin yol açtığı kaygılar gündeme geldi. İngilizler, İbn Suûd ile görüşmeye giden yolda heyetin başına bir şey gelmemesi için İbn Suûd'dan garanti almaya çalıştılar. İstenilen güvencenin verilmemesi ihtimali karşısında Storrs'un Londra'ya döneceği ihtimalinin üzerinde duruldu (TNA, IOR/R/15/2/38: 8). Bağdat Yüksek Komiseri Cox, Bahreyn'de bulunan Philby'i Storrs'un güvenliği noktasında gerekli önemleri almak üzere görevlendirdi. Philby'ye verilen talimat Bahreyn-Riyad rotasının güvenliğinin sağlanması ve Bahreyn'deki İngiliz siyasi bürosunun mektuplarının gönderilebilmesi için gerekli düzenlemeleri yapması şeklindeydi. 13.11.17 tarihli belgede Cox, Philby'e Kral Hüseyin'den Hicaz vasıtasıyla güvenli bir yolculuk yapılması için gerekli güvence verilerek Storrs için bir konvoy hazırlanmasını ilettili. Storrs'un 14 gün içerisinde Bağdat'ta olacağı ve olabildiğince hızla Cidde'ye doğru yola çıkacağı belirtildi (TNA, IOR/R/15/2/38: 2).

Görüşmenin ilk durağı olan Kral Hüseyin, İngiliz heyetin kendisi ile görüşüp Hicaz'dan ayrıldıktan sonra Storrs'un emniyeti için İbn Suûd'un üzerine düşeni yapacağı kanısındaydı. İngilizler, Hüseyin'in kanaatini yeterli görmediklerinden İbn Suûd'un gerekli güvenlik önlemleri alması için önceden bilgilendirilmesinin gerekli olduğunu belirttiler. Güvenlik meselesi ile ilgili Hüseyin'in düşüncesini yansıtan telgrafa rağmen emniyet kaygısı 9 Aralık 1917 tarihli telgrafa da yansdı. Bu telgrafa göre İbn Suûd, heyeti memnuniyetle karşılayacağı teminatını verdi. İbn Suûd, Şerif Hüseyin'in Hicaz önlerinden ayrıldıktan sonra güvenliğine dair heyetin vazgeçmesini sağlayamaya yönelik bir aldatmaca tutumu takındığından bahsetti. Storrs'a eşlik edecek yeterli sayıda kişiyi göndermeyi ve kendi topraklarında güvenliğinin sağlanması noktasında garanti vereceğini ifade etti (TNA, IOR/R/15/2/38: 29). Bu telgraftan da anlaşılacağı üzere iki telgraf arasında bir çelişki söz konusudur. Zira ilkinde Hüseyin kendi idaresinde bulunan topraklardan çıktıktan sonra Storrs'un güvenliğini İbn Suûd'un sağlayacağı düşüncesini belirtmektedir. İkincisinde ise İbn Suûd, zafiyet göstereceği propagandasından hareketle Hâşimîlerin kendi aleyhinde aldatmacada bulunduğunu düşünmektedir.

Hüseyin ile İbn Suûd arasındaki gerilim görüleceği üzere artmıştı. Tarafların yakınlaştırılmasını öngören Storrs'un ziyareti mevsimsel etkilerden de kaynaklı olarak gerçekleştirilemedi. Böylece bölgeye yönelik İngiliz girişimlerinden biri akamete uğramış oldu. (Records of Saudi Arabia Primary Documents 1902-1960, 1992: 545-546). Storrs'un bölgeye gönderilmesi niyeti başarısız olsa da İngilizler çok geçmeden isim değişikliği ile projenin yerine getirilmesi için yeniden harekete geçtiler. Storrs'un zeki bir adam olarak bahsettiği, henüz Bağdat'a gazeteci ve propagandist olarak atandığını belirttiği, ilgi çekici ve fırsatçı olarak kendisini cezbediğini söylediği Philby'e görev verildi (Storrs, 1937: 230).

Storrs'un Yerine Philby'nin Görevlendirilmesi

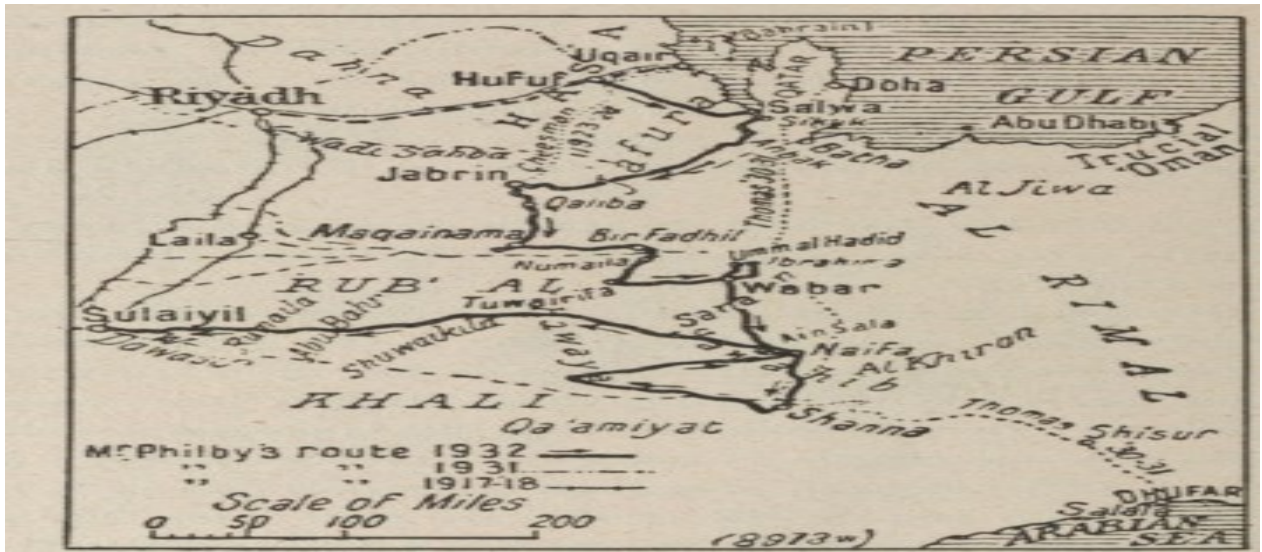
I. Dünya Savaşı'nın bütün şiddetiyle devam ettiği sırada Storrs ile Arap liderler arasında birlikteliğin sağlanması amacıyla gönderilmesi düşünülen heyet başarısız oldu. Misyonun en büyük destekçilerinden Cox, yeni bir misyon teşkili için gayret göstermeye başladı. *'Her iki Arap lideri arasındaki çatışmanın ortadan kaldırılarak iki Arap liderinin de Türklere karşı yönlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum'* görüşü bağlamındaki girişimlerinden kısa sürede sonuç aldı (TNA, IOR/L/PS/10/388: 60). Şu üç madde ana hedef olmak üzere yeni bir misyon oluşturuldu:

1. *Müttefiklerle iş birliği yapan Araplar arasında dostane ilişkilerin tesis edilmesi.*
2. *Arap kıyılarındaki düşmanlara karşı uygulanan blokajın daha etkili hale getirilmesi.*
3. *Müttefik Arapların askeri kaynaklarının daha etkili bir biçimde kullanılması (Krajewski, 1926: 105-122).*

Cox'un Türklere karşı birliktelik oluşturulması düşüncesi, Storrs'un görevlendirilmesinin de temel gerekçesi olarak, Hüseyin ve İbn Suûd arasındaki ihtilafın giderilmesi arzusu ile ilk maddede tam olarak karşılanmaktadır. İngilizler, Hüseyin ve İbn Suûd'un aralarındaki güvensizliğin ve soğukluğun giderilerek her iki bölgesel gücün İngiltere ve müttefiklerinin savaş planlarına daha iyi hizmet etmeleri hedeflenmekteydi. Hüseyin ve İbn Suûd'un yaklaşması ile Arap Yarımadası'nın hâkimi olan Osmanlı Devleti ve müttefiklerine karşı uygulanan blokajın daha etkili bir hale getirilmesini arzulamaktaydı. Bölgede ilişki içinde olduğu unsurların askeri güçlerinden azami derecede faydalanılması niyetindeydiler. Tam da bu noktada açıklanan üç madde ile savaşın kendi lehlerine seyretmesini isteyen İngilizler, emellerine ulaşmak için ajanlarının en tecrübelilerinden biri olan Philby'yi bölgeye gönderme kararı aldılar.

Philby, Storrs'un yerine görevlendirilmesinin ardından harekete geçti. Bahreyn'den Bağdat'a gönderilen 9 Aralık 1917 tarihli telgrafa göre, misyon kasım ayının on üçünde yola çıkarak zorlu çölü aştıktan sonra yaklaşık 15 günde Riyad'a ulaştı. Philby, Kasım 1917'de başlayan ve sonrasında uzun soluklu hale gelecek Arabistan macerası boyunca karşılaştıklarına dair notlar alarak kitaplar yazdı. Bölgeyi yakından tanımasını sağlayan uzun soluklu seyahatleri, Rubülhali Çölü hakkındaki *'The Empty Quarter'* adlı eserinde kendisi ile Yüzbaşı G. F. Sadlier haricindeki daha önce hiç kimsenin Arabistan'ı boydan boya kat etmediği gerçeğini dile getirmesini sağladı (Philby, 1931: XVIII). Uçsuz bucaksız bir çöl olan Rubülhali Çölü'nün yanı sıra bölgedeki yerleşim yerlerine ilişkin bilgiler verdi. Eserlerinde verdiği bilgilere göre, Katif ve Cubail'de tarım hatırı sayılır yerleşimcinin çok eski zamanlardan beri yürüttüğü ticari faaliyetten daha önemli bir orana sahipti (Philby, 1922: 4). Necid bölgesinin önemli yerleşim yerinden biri olan Aneyze ile Necid'e bağlı diğer yerleşim yerleri arasında hayat şartları bakımından büyük farklılıklar söz konusuydu. Aneyze sadece şehre gelen yolcuların değil aynı zamanda yerleşik

halkının ticari faaliyetleri ile Arabistan'ın önemli ticaret merkezlerindendi. İsmi sık sık Aneyze ile anılan Büreyde'nin sakinleri ise Bağdat, Şam ve diğer yerlerden gelenlerle ancak dönemsel temaslar kurarlardı (Philby, 1977: 268). Dar ve verimsiz bir kıyı şeridinde, kum tepeleri ve deniz arasında bulunan Ukayr'da yeterli iş imkânı yoktu. Bu nedenle halk yığınları ve tüccarlar hızla boşaltmakta olduğundan burası stratejik önemini kaybetmekteydi (Philby, 1922: 4). Göçler ve diğer savaş nedenlerinden ötürü nüfusta ciddi bir azalma olan Medine'nin merkezinin gelişimi ihmal edilmiş gibi görülse de şehirde sokak genişletme faaliyetleri yürütüldü (Philby, 1977: 278). Hufuf, 6.000 evi ve muhtemelen 30.000'den az olmayan yerleşimcisiyle İbn Suûd'un uzakta hüküm sürdüğü, en büyük şehirdi (Philby, 1922: 27). Batı taraflarında 60.000 civarında olan Ahse'nin nüfusunun tamamı yaklaşık olarak 75.000 dolaylarındaydı. Katif ve Cubail'i ziyaret etmek için fırsat bulamadığını belirtse de nüfusları 25.000'den aşağı olmadığı kanaatindeydi. Tahminlere göre Ahse'nin alınmasından sonra el-Ahse nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturan ve çoğunluğu Şia anlayışına mensup Katiflilerin de aralarında bulunduğu 100.000 civarında insan Vehhâbî topraklarının nüfusuna dahil edildi (Philby, 1922: 32).

Harita 1. Philby'nin Arabistan'daki Seyahatleri Bağlamında 1932 Tarihli Rubülhali Çölü'nü Gösteren Haritası (L'Astronomie, 1932: 558).

Philby, bölgedeki dini anlayışın günlük hayata yansımalarını, yer yer bölge halkı ile Avrupalılar arasında kıyaslamaları, salgın hastalıkların etkilerini, karşılaştığı ilginç diyalogları, bölge sakinlerinin çay tüketimini de konu edindi. Philby'nin verdiği bilgilere göre, namaz vakti gelince Vehhâbîlerin bulundukları yerlerde manzara aniden keskin bir değişime uğradı. İlkın muvahhidinin dükkânları kapatın sesi duyulur, kalabalık abdest almak üzere gözden kaybolurdu. Muvahhidin boş sokaklar boyunca denetim için dolaşır, sokaklar yeniden gözleri yerlere bakarak camiye doğru usulünce yürüyen halkla dolar ve bir düzine cemaatin derin sedasıyla sessizlik kırılırdı. Namazın bitmesinin ardından dükkânlar yeniden açılır ve çarşı insan sesleriyle dolardı. Böyle gün boyunca gürültü ve sessizlik arasında değişim yaşanırdu (Philby, 1922: 73). Philby, 1891-1904 yılları arasında sürgünde yaşamış olan 65 yaşlarındaki Abdullah adındaki birinin kendisine söyledikleri üzerinden sıradan bir Avrupalı ile kıyaslama yapar. Abdullah, Philby'e o gün yapacak bir şeyi olmadığı için kahvaltısını yaptıktan sonra sedire yatacağını söyler. Buna karşın Philby, Avrupa'da herkes kısa bir zaman içinde açlıktan ölse bile prensiplerin gereklerini yapacağını yazar. Diğer taraftan Philby yine Abdullah'tan hareketle bölge sakinlerinden birinin piyasada egemen olmasını arzuladığı para birimine ve dolaşımdaki metalara ilişkin bilgiler verir. Buna göre Abdullah durağan bir gümüş madenine geçiş sürecinde ülkedeki dolar ve Türklerin küçük gümüşlerinin baskılanması gerektiğini düşünmektedir. Dolar, Arapların dolaşımdaki parası olmalıdır. Hal-i hazırda, Kasım'daki altınla yapılan işlemlerin üçte ikisi İngiliz altını ve gerisi Türk Lirası ile yapılmaktadır. Binto olarak adlandırılan Napolyon altınına oldukça nadir rastlanır. Alman altını hiç görülmezken Rus altın paraları çok küçük bir orandadır (Philby, 1977: 252). Seyahatin gerçekleştiği sıralarda salgın ciddi can kayıplarına neden olmaktadır. Kolera, 7 Aralık'ta Şeyh Nasir b. Muhammed'in Kuveyt'te ölümüne yol açtı (TNA, IOR/R/15/2/38: 21). Philby

de Arabistan'da büyük bir etkiye sahip olan İspanyol gribine yerleşik halktan 25.000 kişi ve Bedevilerden sayısız insanın yakalandığına değinmektedir (Philby, 1977: 254). Philby bir genç ile Aneyza üzerindeki hayli ilgi çekici sohbetini de aktarmaktadır. Philby, Aneyzalı'ya kendisini evinde gibi hissettiğini söyleyerek sürekli yerleşmek istemesi halinde kendisini kabul edip etmeyecekleri sorusuna '*Eğer dinimizi kabul ederse bu daha iyi olur o zaman sana evlenmen için Aneyzalı bir kız buluruz*' şeklinde cevap aldı. İkili arasındaki bu konuşma üzerine Aneyza'nın Necid'in diğer bölgelerine nazaran daha kapsayıcı bir yer olduğunu ifade etmektedir. Philby yine eserlerinden birinde İstanbul üzerinden gelen Rus çaylarının Merkezi Arabistan'da yaklaşık 35 yıldır düzenli bir biçimde kullanıldığı bilgisine yer vermektedir (Philby, 1977: 268).

Philby, bölgedeki seyahatlerini yalnızca eserinde işlemekle yetinmedi. Arabistan içlerindeki ender bitki türlerine ait örnekler toplama yoluna gitti. Arabistan'daki botanik türlerine ilişkin gönderdiği bir kutu 29 Ağustos 1918 tarihli yazışmada söz konusu oldu. Bombay Doğal Tarih Topluluğu'ndan Kuveyt'te bulunan İngiliz Yüzbaşı P.G. Loch'un aracılığıyla gönderilen yazıda kutunun kime teslim edildiği ya da hangi buharlıya verildiğine dair kendilerine bilgi verilmediğinden bahsedildi. (TNA, IOR/R/15/5/66: 221). 12 Eylül'e gelindiğinde, aynı topluluk Philby tarafından gönderilen kutuyu aldığını bildirdi (TNA, IOR/R/15/5/66: 224). Philby, büyük çöl kumullarında yaşayan beyaz derisi ve uzun düz boynuzlarıyla türünün bütün niteliklerini yansıtan bir çift Afrika antilobunun İngiliz kralına hediye edildiğine değindi (Philby, 1922: 83).

Philby'nin Necid'e Ulaşması ve Tarafların Beklentileri

Philby, Abdülaziz b. Suûd ile sıkı bir dostluk ilişkisi kurmasını sağlayacak Necid bölgesine ilk yolculuğu 9 Aralık 1917 yılında Riyad'a ulaşması ile gerçekleşti (TNA, IOR/R/15/2/38: 37). Hindistan'daki İngiliz idaresi tarafından seçilerek görevlendirilen Philby, Bağdat'taki Sivil Komisyonu'nun alt koordinasyonuna bağlı olarak Necid misyonunda görev yapacaktı (TNA, IOR/L/PS/10/389/2: 374). Misyondan tarafların farklı beklentileri söz konusuydu. İngilizlerin İbn Suûd ile yapılacak görüşmelerden beklentilerinin başında İbn Suûd'un merkezi Hail olan İbn Reşîd'e ve Birleşik Arap Emirlikleri sınırlarındaki Acman kabilesine karşı kışkırtılmasını sağlamaktı (TNA, IOR/R/15/5/103: 96; Philby, 21-22). Bu gerçek Philby'nin '*Hail'in alınması için gerekli teşviklerde bulunulması ve Acman sorununun halledilmesi noktasında yetkilendirildim*' şeklindeki sözlerine de yansdı (TNA, IOR/R/15/5/103: 96). İngilizler, seyahat boyunca Hâşimîlerle İbn Suûd'un karşı karşıya gelmesini engellemeye çalışarak her ikisinin de Osmanlı Devleti ve müttefiklere karşı savaşlarında birlikte hareket etmelerini temin etmeye çalıştılar. Hail üzerine yürütmesine yönelik beklenti İbn Suûd'un İngilizlerden çok sayıda talebinin olmasına neden oldu. Esasen Philby ve beraberindekilerin Necid ziyaretleri ile aynı dönemlerde İbn Suûd'un en çok güvendiği isimlerden biri olan Ahmed b. Süneyyan, Bahreyn'de bulunan İngiliz yetkililerden Loch'u ziyaretine Suudilerin beklentileri ve el-Hasa'ya yönelik saldırı ihtimali karşısında mevcut durumları yansıdı. İkili arasında yapılan görüşmede, İbn Suûd'un temsilcisi Hail'in alınmasının ortak çıkarları olduğunu ve İbn Suûd'un Acman'ın tüccarlarının kontrolü için harekete geçmeye hazır olduğunu, Hail'in şehir kalesinin güçlendirilmesinden ötürü sahip olduklarından daha ağır silahlara ihtiyaç duyduğunu, top ve cephane tedarik edilebilmesi için para verilmesi halinde harekete geçilebileceğinden bahsetti. Buna karşın Loch'a göre, para ve tedarik malzemeleri talebi olumlu karşılanabilirdi; ama topların herhangi bir şey alınmaksızın verilmesi zordu. Hasa'da İbn Suûd'un Türklerden kalan kullanılabilecek yedi topu vardı. Acman ve el-Mürre kabilesinin Hasa'ya saldırması tehdidi karşısında topların büyük bir kısmı tüfenkler ve cephane ile burada tutulmaktaydı. Hasa'nın kaybedilmesi İbn Suûd'un gelirlerinin büyük bir kısmını kaybetmesine neden olabilecektir (TNA, IOR/R/15/2/38: 59).

İbn Suûd'u talepte bulunmaya iten Philby ile birlikte Riyad'a giden Owen'in de onayladığı üzere İbn Reşîd ile arasında yapılan kıyaslamaydı. Zira abartılı olmakla beraber İbn Reşîd'in 15.000 dolaylarında dinç adamı, 20.000 civarında iyi tüfengi ve en az 5 dağ topu olduğu düşünülmektedir. Bu rakamlar bir miktar revize edildiğinde 10.000-12.000 silahlı adamının ve çok sayıda kaliteli tüfenginin varlığı ile düşmanın üstünlüğü barizdir. Buna karşın İbn Suûd'un silahlı adamının 6.000 dolaylarında olması silahlı sayısının rakibinden yarı yarıya az olduğunu gösterir. İbn Suûd, kuvvetini donatacak yeterli cephaneye sahiptir. Atılacak yeterli topu tartışmalı olmakla beraber yedi ya da sekiz kullanılabilecek topu vardır. Ateşlemeyi bilen birer adamının da olduğu dört makineli tüfengi bulunmaktadır. Gelirlerinin 15.000 kişinin birkaç ay boyunca ihtiyacını karşılamaya yetecek nitelikten uzak olması kuşkusuz beraberindeki kuvvetlerin sayısını sınırlayan temel etkenlerdendir. Yanındaki güç unsurları ile birlikteliğini sürdürmesi, ihtiyaç duyduğu malzemeleri ve taşımada kullanacağı develeri almasına bağlıdır.

Hail'in şehirli ve bedevilerden oluşan homojen yapısının kırılmasının zor olduğunu itiraf etse de bir zamanlar sahibi olduğu ve Aneyze kabilesi ile birlikteliğin sağlanması halinde daha ilerisinin yapılabileceği kanaatindedir. İbn Suûd, Hail üzerine düzenleyeceği seferin başarılı olabilmesi için cephaneleri ile iki kuşatma ve iki sahra topunun verilmesini, 10.000 silahının donatılmasını ve her ay 50.000 pound'un verilmesini istemektedir (TNA, IOR/R/15/2/38: 40). İngilizlerin beklentileri çerçevesinde Hail'e yürümesi yanı sıra Medine ve sair yerlerden Hail'in ihtiyaçlarını karşılamamasının önüne geçilmesi düşüncesi ciddi bir ekonomik buhran içinde olan Vehhâbilerin para ve gerekli askeri teçhizatla donatılma talebini doğurmaktaydı (TNA, IOR/R/15/2/38: 61-62).

İngilizler, İbn Suûd'un ihtiyaçları bağlamında bazı adımlar attılar. Bu kapsamda Philby'nin İbn Suûd'a 1.000 tüfenk ve mermisinin verilebileceği düşüncesi, Bağdat'ta bulunan İngiliz Yüksek Komiserliği'nce de uygun görüldü ve İbn Suûd'a gönderildi. Ancak teslim alınan silahlar Vehhâbî cephesinde memnuniyetsizliğe neden oldu. Philby, sevk edilen silahların yerine Arapların seçici tutumlarından dolayı İngiliz Enfield ya da Alman Mavzer tüfenklerinin verilmesi gerektiğini belirtti (TNA, IOR/L/PS/10/389/2: 347). İbn Suûd'un talepleri arasında sıraladığı hususlardan biriyse oldukça dikkat çekicidir. Osmanlı Devleti'nin saflarında Türk topçu birliklerinde görev yaparken çeşitli sebeplerle İngilizlerin esir ettikleri Araplardan bazılarının kendisine verilmesini istedi. Philby, talep edilen Arap eserlerinden birine örnek olmak üzere Muhammed Fuad'ın adını verir. Türk bataryalarından emekli olan Muhammed Fuad, Maskat'ın topraklarından sorumluydu ve talebin gerçekleştiği dönemlerde İngilizlerin işgali altında bulunan Basra'daydı (TNA, IOR/R/15/2/38: 40). İbn Suûd'un ilgi çekici talebinin haricinde Philby'nin İbn Suûd'un ailesi ile kullanması için çadır talebinde bulunduğu görülmektedir. Philby, İbn Suûd'un çadırlarının çok kısa olduğunu, kendisi ve ailesi için Kanpur çadırlarından altı tane gönderilmesini istedi. Öğleyin termometrelerin gölgede ortalama 110 Fahrenheit dereceleri gösterdiği Necid'de çadırların yetersiz kaldığını belirtti. Philby'nin talebi dairesinde Bağdat'tan gönderilen telgrafta isteğin yerinde olduğu değerlendirildi. Kanpur çadırlarının ayarlanması durumunda Gray Mackenzie şirketince Bombay treni ile gönderileceği ifade edildi (TNA, IOR/R/15/5/66: 155).

İbn Suûd'un talebi sadece gerekli maddi desteğin verilmesinden ibaret değildi. Kuveyt toprakları üs olarak kullanarak idaresi altında bulunan yerlere yönelik saldırılardan oldukça rahatsızdı. Aralık 1915 tarihli İngiliz-Suûd antlaşması gereğince dışardan gelen saldırılara karşı bulunduğu yerlerin korunmasını talep etti (TNA, IOR/R/15/5/103: 81). İbn Suûd'un dillendirdiği rahatsızlık muhtemelen İngilizlerin girişimleri sonrasında Kuveyt idaresini adım atmaya itti. Şeyh Salim kış aylarında özellikle de gözetleme noktalarında bulunanların görevlerini tam anlamıyla yerine getiremediklerinden Kuveyt'in etrafına yalnızca üç ya da dört çıkışı olan bir duvar inşa ederek topraklarından dışarıya yapılan sevkıyatı kontrol altına alma niyetini ortaya koydu. Belirli geçiş kapıları üzerinde kontrollü olarak yapılacak giriş ve çıkışlar beraberinde İbn Suûd'un güvenlik kaygılarını gidermeye de yarayacaktı. Diğer taraftan İngilizlerle Suûdîler arasındaki ilişkiler bağlamında Kuveyt'in başka bir bahse konu olduğunu da belirtelim. İngilizler, Hindistan'dan Kuveyt'e kendi bilgi ve kontrolleri dışında mal sevkıyatının gerçekleşmesini arzulamamaktaydılar (TNA, IOR/L/PS/10/389/2: 273). İngilizler benzer şekilde Arabistan içlerine doğru kaçak mal sevk edilmesinden rahatsızlardı. Philby, İbn Suûd'un Kasım'da etkili bir rol oynayabileceğini ve İngilizlerin düşmanlarının bölgedeki ticaretinin durdurabileceğini düşünmekteydi. Kaçakçılığın engellenmesi noktasında adım atması için Philby'e daha kesin talimatlar verilmesi gerektiği düşünüldü. Bu düşüncenin bir sonucu olarak Philby, Kasım'daki kaçak ticaretin ve İbn Reşîd'in bağlı bulunduğu Şammar kabilesinin kontrol altına alınması hususunda İbn Suûd'a baskı yaptı (TNA, IOR/R/15/5/101: 57). Philby, İngilizlerin bilgileri haricinde gerçekleşen sevkıyatın önüne geçme isteğiyle ortaya konacak uygulamaların İbn Suûd'u etkilemeyeceğini düşünmekteydi. Buna karşın İbn Suûd'un hem Kuveyt Şeyhi'nden hem de kendilerinden şüphelendiği kanaatindeydi. Blokajın kaldırılması ve Kuveyt Şeyhi ile iş birliğinin sürdürülmesi, Arapların gözünde zayıflık işareti olarak görüldüğünden mevcut durumun iyileştirilmesi için İbn Suûd'u destekleme niyetiyle adım atmaları gerektiğini savundu (TNA, IOR/L/PS/10/389/2: 273).

İngilizler ve İbn Suûd'un birbirlerinden farklı beklentileri olduğu gibi Philby'nin seyahat bağlamında kişisel taleplerini de içeren bazı istekleri vardı. Bunlardan Bahreyn'de bulunan G. A. Mungavin Basra'daki Howell'e gönderdiği 24 Nisan 1918 tarihli telgrafında Doughty'nin *Arabia Deserta* adlı eserini *Wandering in Arabia Vol I* yazarak talep etti (TNA, IOR/R/15/2/38: 79). Doughty, bölgeyi dolaşan nadir Batulılardandır. Doughty'nin eserinin talebi üzerine Basra ve Bağdat'ta olmadığı yanıtı verildi. Mungavin, Doughty'nin *Arabia Deserta* adlı bir ya da daha fazla cildini ödünç verilebileceğini ilettili. Philby'nin kendisinden önce coğrafya ile ilgili bir eseri talep

ederek seyahati sırasında gördükleriyle harmanlaması mevcut bilgilerden istifade edilmesi, yeni gözlem ve tecrübelerle bilginin kümülatif hale getirilmesine önemli bir örnektir (TNA, IOR/R/15/2/38: 90). Taleplerin arasında yer alan 10.000 riyal 28 Nisan 1918'de ödendi (TNA, IOR/R/15/5/66: 38). Acilen gerek duyduğundan bahsettiği en yüksek ve en düşük dereceli termometre istedi (TNA, IOR/R/15/5/66: 64). Philby, 28 Ekim'de bir kasa vermut, üç şişe viski, bir şişe limon suyu; 8 Kasım'da üç kasa viski, bir kasa brendi talep etti. Ayrıca Kuveyt Şeyhi Ahmed b. Cabir aracılığıyla bir kamp yatağı, iki kamp sandalyesi, biri dolu bir boş olmak üzere iki tane silah kılıfı, revolver cephanesi, bavul, çay kutusu, ecza kutusu, üç ispiro ocağı, tek takım tahta bavul, 10 lbs çay (yaklaşık 5 kg), 300 puro, 500 sigara, 2 lbs (yaklaşık 1 kg) Capstain tütününü, ikisi ayrı paketlenenlerden hariç 303 tüfenk, ağzı mühürlenmiş her birinde 2.000 doların olduğu iki sandık gönderildi (TNA, IOR/R/15/5/66: 93).

Necid Seyahatinde Karşılaşılan Açmazlar

Philby'nin Cunliffe Owen yanında bulunduğu halde Riyad topraklarına giriş yaptığını haber veren belgede durumun daha karmaşık ve kaygı verici olduğu iletilyordu (TNA, IOR/R/15/2/38: 37). Philby'nin henüz İbn Suûd'un idaresi altındaki bölgeye giriş yaptığını haber veren belgenin genel vaziyetin pek de parlak olmadığına yer vermesi görüşmenin de rahat bir ortamda cereyan etmediğini teyit eder niteliktedir. Ortamın gergin olmasının nedenlerinden biri Suriye-Filistin Cephesi başta olmak üzere I. Dünya Savaşı'nın pek çok cephede halen devam etmesidir. Savaşın Arabistan içlerine yansımaları, bölgesel güçlerin parçalanmış ve diğerine karşı muhtemel bir çarpışma karşısında hazır bulunması şeklinde oldu. Hüseyin'in İngilizlerle ittifak yaptığı süreç zarfından Hail'deki İbn Reşid ve Yemen'deki İmam Yahya'nın Osmanlı Devleti ile birlikte hareket ettiği görülmektedir. İngilizlerle zaman zaman ilişki içerisinde bulunan İbn Suûd'un konumu ise bir nebze muğlaktır.

İngilizlerin beklentileri ile İbn Suûd'un siyaseti arasındaki farklılıklar karmaşanın asıl gerekçesidir. I. Dünya Savaşı'nın başlarından itibaren bölgede meydana gelecek karmaşanın İngiliz kuvvetlerinin cephelerdeki ilerleyişlerine zarar vermemesi üzerine kurgulanmıştı. Buna karşın bölgedeki unsurlardan herhangi birinin bu temel beklenti ile kendi hedefleri bağlamında çelişmeleri oldukça doğaldır. İngiliz siyaseti açısından İbn Suûd cephesinden kaynaklanan açmazlar da siyaseten ya da yöntemsel farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Bu noktada Necid seyahatinin ilk günlerinde İbn Suûd'un Kasım hareketliliği Philby'de bariz bir hata algısı uyandırdı. Karşılaşılabileceği beklenmedik gelişmeler başarılarının zarar görmesine neden olabiliirdi. Abdülaziz b. Suud'un oğlu Türki, Kasım dolaylarında dostluk ilişkileri bağlamında kabileler arasında vaziyeti yakından takip ederek kabilelerden birinin Hail'e yönelik müdahalesinden faydalanmayı arzulamaktaydı. İngilizlerin temel beklentileri, İbn Suûd'un Hail'e müdahale ederek Arabistan içlerinde Osmanlı Devleti'nin iş birliği içinde hareket ettiği İbn Reşid'i devre dışı bırakması olsa da Philby'nin Kasım'daki hareketlilikle ilgili yöntemsel açıdan bir memnuniyetsizliği söz konusudur (TNA, IOR/R/15/2/38: 40). İbn Suûd'un mücadele alanındaki kuvvetlerinin esasını oluşturan İhvan mensupları da Philby'nin ziyareti bağlamında İbn Suûd ile Philby arasındaki ilişkiden rahatsız oldular. Philby'nin Necid ziyareti kapsamında en ciddi memnuniyetsizlik, İhvan mensuplarını da oldukça rahatsız eden, Hüseyin ile Hurma üzerindeki egemenlik anlaşmazlığından kaynaklandı. İhvan unsurları, Philby'nin İbn Suûd'u Hail üzerine saldırmaya teşviki karşısında '*Hüseyin ve Mekkeliler kafirdir*' diyerek seferin Mekke'ye düzenlenmesi gerektiği eleştirisinde bulundular. Philby, maruz kaldığı baskı karşısında İbn Suûd'a Mekke üzerine yürümesinin kendisi ve Necid'in geleceği için çok tehlikeli sonuçlar doğuracağı tehdidinde bulundu (Méchin, 1958: 136).

Hurma, 1917 yılında Philby'nin seyahat güzergâhında yer almaktaydı (Philby, 1952: 90). Esasen Wingate Bacos Ramleh'in Hindistan ve Bağdat'a gönderdiği telgrafına yansıdığı üzere Hurma sorunu, Kral Hüseyin ve İbn Suûd'un geçmişteki birbirlerinden nefretlerinin bir ilanı olarak görüldü. Ramleh, her iki tarafta Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmak yerine kendilerine verilecek destekle diğerine üstünlük kurma arayışındaydı (TNA, IOR/R/15/5/103: 102). Hâşimîlerle Vehhâbîler arasındaki çatışmanın en önemli duraklarından olan Hurma'daki gerilim Ramleh'in telgrafının dışında pek çok yazışmaya konu edildi. Bu telgrafların birinde İngilizler, Hurma üzerinden tarafların karşı karşıya gelmesini arzulamadıklarını dile getirerek Şerif Abdullah ve Şerif Şakir'e vakit kaybetmeksizin İbn Suûd ve adamlarına yönelik girişimlerden sakınılması uyarısını yaptılar. Enerjilerini birbirleriyle çarpışarak tüketmek yerine Türklerle mücadeleye sarf etmeye, Hurma'nın ötesine saldırma girişiminde bulunmamaya ve kan dökülmesine yol açacak adamların toplanmasından vazgeçilmesine çağırdılar (TNA, IOR/R/15/5/103: 89). Telgraflardan bir diğeri, 11.5.1918 tarihli ve çok gizli ibareli olarak

Bağdat'tan Bahreyn'deki siyasi büroya gönderildi. Belirtilen telgrafta, Hicaz Kralı'nın Taif'in kuzey doğusuna 170 km uzaklıkta olduğu belirtilerek Hurma vadisindeki İbn Suûd'un kuvvetlerinin hareketliliğinden şikayette bulunuldu (TNA, IOR/R/15/2/38: 92). Bağdat'tan Kuveyt'e gönderilen telgrafa göre, Wingate'in mektubu doğrultusunda Hurma'nın Taif'ten yaklaşık 130 km uzaklıkta olmasından dolayı Hüseyin'in alanıydı. İbn Suûd'un dışardan müdahaleye hakkı olmadığı gibi Philby'nin uzlaştırıcı bir rol oynamasının mahzurlu yoktu. Philby'nin İbn Suûd'a bu görüşü dayatması gerekirken ona gelecekteki çıkarlarının hal-i hazırda Majesteleri hükümetince dikkate alındığının garantisini vermektedir. İki bölgesel güç unsurunun karşı karşıya gelmesi halinde İngilizlerin tutumlarının nasıl olacağına dair şunları yazdı:

'İbn Suûd'un eş bir biçimde iddialarını görmezden gelme niyetimiz olmamasına karşın ne geçmişteki hizmetleri ne de gelecekteki kullanışlılık potansiyeli Kral Hüseyin ile kıyas götürmeyecektir ve biz Hüseyin'in çıkarlarının zarar görmesine ya da İbn Suûd'un zamansız girişimlerinden dolayı dikkatinin ilkel düşman savunması görevine çekilmesine izin vermeyiz' (TNA, IOR/R/15/5/103: 35).

Philby'nin İbn Suûd'a gerekli silahların verilmesi yönündeki talepleri karşısında Sir R. Wingate, Kral Hüseyin'le çatışmaya girmesi olasılığını ve İbn Reşid'in iddia edilen aksine daha zayıf olduğunu ileri sürerek İbn Suûd'un kapsamlı bir biçimde silahlandırılmasına şiddetli bir biçimde karşı çıktı. İbn Suûd'a *blanc cheque* (açık çek) verilmesinin bölgedeki güç dengesini zedelenebileceğine inanıyordu. Diğer taraftan Hindistan Hükümeti, İbn Reşid'in tamamen ortadan kaldırılmasına da karşıydı. Bu yaklaşım İbn Reşid'in ilerleyen yıllarda kullanılabileceği ihtimalinin göz ardı edilmediği anlamına gelmekteydi. İbn Suûd'a da para verilerek *'oyunda tutmak'* gerekiyordu (Records of Saudi Arabia Primary Documents 1902-1960, 561-562).

İngilizler, İbn Suûd'u ittifaka dâhil etmek için zaman zaman girişimlerde bulunsalar da aralarında ittifak halinin tam olarak gerçekleşmediği ya da kırılgan olduğuna dair çok sayıda emare söz konusudur. Bu noktada İngilizlerin kendi yazışmalarından birkaç örnek vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Bu belgelerden ilki, Philby'nin 30 Temmuz 1918'de gönderdiği telgraftır. Telgrafa göre İbn Suûd, Asir'in önde gelen dört şeyhi olan el-Murmar kabilesi reisi Hüseyin bin Said, Kâhtan kabilesinin en büyük ismi Muhammed bin Düleym, Şahrân kabilesinin reisi Said bin Abdülaziz ve Asir'deki kabilelerin lideri olarak gösterilen Hasan'ın imzasını taşıyan bir mektup aldı. Mektubun Asir Kumandanı ve Mutasarrıfı olan Muhyiddin Paşa'nın diktesi ile yazıldığı açıktır. Türklerin idaresi altında olan Asir'de barış ve refah içinde yaşadıklarından bahsederek Bâb-ı Âli ve Türkiye'deki İslami hükümete bağlılıklarını ifade etmektedirler. Müttefiklerin hedefleri ile yol açacakları kırım karşısında İbn Suûd'un İslam dininin kurtarılmasına henüz iştirak etmemesinden dolayı duydukları üzüntüyü iletmektedirler. Mektup, yakında İbn Suûd'un Osmanlı Devleti ile birlikte hareket edeceğini umdukları ifadesiyle bitmektedir. Şerif ve İbn Suûd arasındaki anlaşmazlık Türklerin umutlarını artırmaktadır. Şerif ve Acman'ı sınırlandıramamaları halinde İbn Suûd kendilerine güvenmeyecek ve durumu kurtarmak için geç olmadan adım atacaktır. Hal-i hazırda tansiyon çok yüksekte seyretmektedir (TNA, IOR/L/PS/10/389/2: 485)

Philby'nin telgrafından İngilizlerin bölgedeki yerel unsurlardan Hâşimîleri esas müttefikleri olarak belirlemelerine ve asırlara dayanan Hâşimî-Vehhâbi anlaşmazlığının beraberinde Suûdîlerle ilişkilerini sağlam bir ittifaka dönüştüremedikleri anlaşılmaktadır. Bu belge, İbn Suûd'un İngilizlerle sıkı bir müttefik ilişkisi içerisinde olduğu savını sorgulanır hale getirmektedir. Bunun da ötesinde İngilizler bölgede İbn Suûd'un da dâhil olduğu bir ittifak oluştursalar bile İbn Suûd'un ittifaktan ayrılabilmesi beklentisinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. İbn Suûd'un Osmanlı Devleti ile müttefiklere karşı mücadele edebileceğine dair beklenti yalnızca Asir'den gönderilen mektuba yansımada. 10 Ekim 1918'de Bağdat'tan gönderilen telgrafta Philby, Medine Müdafîi Fahrettin Paşa'nın 26 Eylül'de İbn Suûd'a bir elçi ile iki mektup gönderdiğinden bahsetmektedir. Bu mektupların ilkinde Fahreddin Paşa, Sultan Mehmet Reşat'ın öldüğünü ve yerine Vahdetin'in tahta geçtiğini haber verdi. Diğerinde ise isyancı Hüseyin karşısında İhvan'ın Hurma'daki zaferinden duyduğu memnuniyetini ve tebriğini ilettili. Fahrettin Paşa, *'Eğer silah, mermi, top, makineli silahlar ve gerekli malî desteği talep ederseniz göndermeye hazırız'* diyerek Osmanlı Devleti'nin İbn Suûd'a yardım etmeye hazır olduğu bildirildi (TNA, IOR/L/PS/10/389/2: 333). Philby'nin bildirdiğine göre 31 Mayıs 1918 tarihli Aden raporunda, Osmanlı Devleti ile İbn Suûd, Necid vasıtasıyla Sana ile Medine arasında iletişim hatlarının ve İstanbul'dan gönderilecek yüklü paraların alınması için gerekli bağın kurulması konusunda uzlaşmaya vardı. Taraflar arasındaki uzlaşmaya rağmen Sana'nın Osmanlı Devleti'nden kopması ile proje hayata geçirilemedi (TNA, IOR/R/15/5/101: 80).

İbn Suûd'un ittifakın içindeki kırılğan tutumu, Hüseyin'in oğlu Abdullah tarafından bir propaganda malzemesi olarak kullanılmaya çalışıldı. Bu gerçek Philby'nin Hogarth'a bir nüshasını gönderdiğinden bahsettiği 14 Ocak 1918 tarihli telgrafta yansdı. Telgrafta göre Fahrettin Paşa ile İbn Suûd arasında iletişim vardır. Hatta İbn Suûd, Philby'e Fahrettin Paşa'dan mektuplar alsa da bunlara cevap vermediğini söyledi. Mektuplarda tedarik malzemelerinin ve deve birliklerinin Medine'ye getirilmesi ve Yemen'e teçizat parası gönderilmesine dair yardım istenildi (TNA, IOR/L/PS/10/389/1: 188-189). Türk-Vehhâbî ilişkileri içinde son derece önemli olan bu iddialara dair yazışmalardan biri 6 Ocak 1919'da Mısır'dan Delhi'ye gönderilen telgraftır. Belirtilen telgrafta İbn Reşîd'in Mekke'ye bir heyet gönderdiği, Albay Wilson tarafından rapor edildiği iletildi. Wilson'dan zeki, yakın zamanlardaki Arap siyaseti ile ilgili donanımlı ve Beyrut Koleji'nde de dört yıl kalmış birisi olarak bahsedilmektedir. Raporda bütün bu olumlu yanları ile güvenilir bir kimse olmakla birlikte Wilson'ın İbn Reşîd'e meyilli olduğunun göz ardı edilmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Hakkında İngiliz siyaseti için bir uyarıda bulunan Wilson'a göre, İbn Suûd ile Medine arasında düzenli bir iletişim söz konusudur. Medine elçisi Yüzbaşı Ziya aktardığına göre Fahreddin Paşa, geçen Eylül ayında Hâşimîlere karşı olmak üzere İbn Suûd ile bir antlaşma yapıldığına dair İbn Reşîd'i bilgilendirildi. İbn Suûd'un aracılığıyla Fahreddin Paşa da Hüseyin ve İbn Reşîd arasındaki gizli görüşmelerden haberdar oldu. Ona göre, Fahreddin Paşa ile yapılan gizli antlaşma ile İbn Suûd Medine'ye girmeyi ve muhtemelen Türk birliklerinden bazılarını yanına çekerek silahlı bir güce sahip olmayı düşünmektedir. *'İbn Suûd büyükbabalarının ele geçirdiği Mekke'yi alma başarısını tekrar etmeksizin durmayacaktır'* şeklindeki öngörüsünü bölgenin en büyük kabilelerinden olan Uteybe ve Mutayr'ı da bünyesine katarak hızla büyümekte olan İhvan'a dayandırmaktadır. Mevcut güç ve zindeliği ile Vehhâbîlerin durdurulması düzensiz kuvvetlerle gerçekleştirilemeyecektir (TNA, IOR/L/PS/10/390/1: 80). Bütün yazışmalara karşın Philby, İbn Suûd'u ziyareti bağlamında hazırladığı memorandumunda hissi olarak Fahreddin Paşa ile Vehhâbî Emiri'nin iletişiminin olmadığı kanaatindeydi (TNA, IOR/L/PS/10/390/1: 131). Kahire'den 1919'da gönderilen bir telgrafta da Fahrettin Paşa'nın yaveri ve diğer yetkililer, İbn Suûd ile iletişim halinde olduğuna dair bütün bilgileri inkar ettiği belirtilmektedir. Medine Müdâfaası'nın sürdürülebilmesi için ihtiyaç duyulan malzemelerin dışarıdan tedariki noktasında Güney Necid yoluyla hiçbir kervanın gelmediğinden ve Bassam'ın aracılığıyla yedi ay önce İspanya'dan bir kervanın geldiğinden bahsedilmektedir (TNA, IOR/L/PS/10/390/1: 130).

Philby'nin Necid seyahati sırasında görülen açmazlar, misyonun başarısının sorgulanmasına neden oldu. İbn Suûd'a Philby vasıtasıyla yapılan baskı, İbn Reşîd'in merkezi olan Hail'in Vehhâbîlerce düzenlenen kapsamlı bir saldırı ile alınması sonucunu getiremedi. Hüseyin ile arasında gittikçe artan tansiyon, ikilinin birlikte hareket etmesine olanak sağlamadığı gibi pek yakın bir tarihte karşı karşıya gelmelerine yol açtı (Al-Zaydeh, 1989: 171-172).

Sonuç

I. Dünya Savaşı, 20. Asrın en büyük hadiselerindendir. Savaş başladıktan kısa süre sonra Osmanlı Devleti'nin güneydeki topraklarında da etkisini göstermeye başladı. Bölgenin savaşın önemli çatışma alanlarından biri haline gelmesinin ardında İngiltere'nin ilerleyiş hedeflerinin merkezlerinden olması yatıyordu. İngilizler, savaşı başarılı bir biçimde sonuçlandırmak için Arabistan içlerine doğru da adımlar atılması gerektiği düşüncesindeydiler. Esasen farklı tarihlerde Necid dolaylarında bulunan bazı isimlerle bölgeye ilişkin değerlendirmeler yapmışlarsa da bölgedeki güç unsurlarından İbn Suûd ile çeşitli gerekçelerle sağlam bir ittifak kuramadılar. İbn Suûd'un müttefiklerle birlikte hareket etmesinin gerekliliğini savunan düşüncesinin bir ürünü olarak Storrs'un görevlendirilmesi, İbn Suûd ile ilişkilerin yeniden gündeme alındığının bir ifadesi oldu. Storrs, ilgili görevlendirme bağlamında gerekli hazırlıkları yapmaya başladı.

Hazırlıklar çerçevesinde uçak kullanılmasını öngören değerlendirmelere karşı seyahat gerçekleşmedi. Osmanlı Devleti ile birlikte hareket eden İbn Reşîd'in devre dışı bırakılması ve İngilizlerin çıkarlarının yanı sıra İbn Suûd'u da oldukça rahatsız eden Acman kabilesinin kontrol altına alınması için yeni bir görevlendirmeye gidildi. Görevlendirilen isim savaş sonrasında İbn Suûd ile çok sıkı bir ilişki kuran Philby oldu. Philby'nin Necid görevlendirmesi, müstakbel Vehhâbî inşasında en önemli eşiklerden olan I. Dünya Savaşı'nın son yıllarında İbn Suûd'un içinde bulunduğu ya da çevresinde gelişmekte olan olaylara karşı verdiği tepkilerin ölçülmesini sağladı. Özellikle de Hurma hadisesi bağlamında İngilizlerin Philby eli ile İbn Suûd'un üzerine baskı kurması Vehhâbî Emiri'nin yakınında bulunanların ikili arasındaki ilişkilere tepki göstermelerine neden oldu. Philby, Arabistan içlerinde gerçekleştirdiği zorlu yolculukları esnasında bölgeye derinden nüfuz etmesine sağlayan pek çok kişisel tecrübe yaşadı. Philby, Vehhâbî Emiri ve beraberindekilerin değişen şartlar ve gelişen olaylar karşısında verdikleri

tepkileri şekillendiren Necid coğrafyasının unsurlarına dair bütüncül değerlendirmeler yapmasını sağlayan birikimlere sahip oldu. İbn Suûd'un devletini kurmasına şahitlik ettiği yıllarda tecrübeleri ile Vehhâbi Emiri'nin en yakınındaki kişilerden biri olmayı ve pek çok konuda danışmanlık yapmayı başardı. Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü topraklarda tarihi değişim ve dönüşüm yaşanırken bölgenin nabzının tutulmamasını sağlayan eserlere imza attı. Arabistan içlerindeki seyahatleri, Bombay Doğal Tarih Topluluğu'na endemik türlere ilişkin topladığı örnekleri göndermesine kapı araladı. Buna karşın misyonun başarılı olmasını engelleyen ve İngiliz siyaseti açısından kaygı duyulmasına neden olan çok sayıda etkenle karşı karşıya kalındı. Düzenlenmesinin gerisinde yatan gerekçelerin de hedeflerine ulaşmamasına yol açabilecek çeşitli engellere karşın Necid seyahati, İbn Suûd ile Philby arasında büyük bir yaklaşmanın doğmasına zemin hazırladı.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

TNA, IOR/L/PS/10/388: 60.

TNA, IOR/L/PS/10/389/1: 188-189.

TNA, IOR/L/PS/10/389/2: 268, 273, 333, 347, 374, 485.

TNA, IOR/L/PS/10/390/1: 80, 130, 131.

TNA, IOR/R/15/2/38: 2, 8, 21, 29, 37, 40, 59, 61-62, 69, 72, 75, 79, 90, 92.

TNA, IOR/R/15/5/66: 38, 64, 93, 155, 221, 224.

TNA, IOR/R/15/5/101: 5, 80.

TNA, IOR/R/15/5/103: 35, 81, 96, 102.

2. Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

Records of Saudi Arabia Primary Documents 1902-1960 (1992). Vol: 2. Archive Editions.

3. Kitap ve Makaleler

De Hautesclocque, X. (1931). *Le Turban Vert*, La Nouvelle Revue Critique.

Gary, T. (1976). *The Birth of Saudi Arabia*, London: Frank Cass and Company Limited.

Général Brémont, 'La question d'Arabie', *Ambassades et Consuls*, 1934, 16-17.

Krajewski, L., (1926). 'Le Nedjd et Les Wahabites', *Politique et Parlementaire CXXVII*, Paris, 105-122.

L'Astronomie: Revue Mensuelle d'astronomie, de Météorologie et de Physique du Globe et Bulletin de la Société Astronomique de France. 1932 (1): 558.

Londres, A. (1931). *Pêcheurs de Perles*, Paris: Albin.

Massignon, L., (1923). 'Asie', *La Géographie XXXIX*, Société Géographie, 208.

Méchin, J. B. (1958). *Arabian Destiny*, New York: Essential Books Inc..

Meyer, K. E. & Brysac. (2008). *Orta Doğu Tarihi: Kral Yaratılar*, İstanbul: Akılçelen Kitaplar.

Monroe, E. (1973). *Philby of Arabia*, Londra: Faber and Faber.

Onley, J., (2009). 'Britain and Gulf Shaikdoms 1820-1971', *Center for International and Regional Studies*, 1-44.

Özocak, Ö., (2021). 'Vehhâbi Coğrafyasını Anlamak: Hüseyin Hüsnü'nün Necid İzlenimleri', *Akademik Matbuat*, 5(2), 121-142, <https://dergipark.org.tr/en/pub/matbuat/issue/67570/1009208>.

Peterson J.E. (2003). *Historical Dictionary of Saudi Arabia*, Oxford: The Scarecrow Press.

Philby, H. ST. J. B. (1952). *Arabian Highlands*, New York: Cornell University Press.

Philby, H. ST. J. B. (1977). *The Arabia of Wahhabis*, London: Frank Cass.

Philby, H. ST. J. B. (1931). *The Empty Quarter*, London: Constable and Company.

Philby, H. ST. J. B. (1922). *The Heart of Arabia Vol 1. A record of Travel & Exploration*, London: Constable and Company.

Satia, P. (2008). *Spy in Arabia The Great War and The Culturel Foundation of Britain's Covert Empire in the Middle East*. Oxford: Oxford University Press.

Storrs, R. (1937). *The Memoirs of Sir Ronald Storrs*, New York: G.P. Putnam's Son.

Trench, R. (1986). *Arabian Travellers*, Topsfield: Salem House.

Wolfe, M. (1997). *One thousand Roads to Mecca: Ten Centuries of Travelers Writing About the Muslim Pilgrimage*, New York: Grove Press.

4. Tezler

Al-Zaydeh, H. M. A. (1989). *Saudi-British Diplomatic Relations, 1918-1920: Khurmah Dispute* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Oxford.

Kalaycı, L. S. (2019). *Harry St. John Bridger Philby: Hayatı ve Vehbâî Devleti'nin Kuruluşundaki Rolü* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Korkmaz, M. (2018). *Basra Körfezi'nde Osmanlı Denizcilik Faaliyetleri (1847-1914)* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

5. Gazeteler

La Dépêche Algérienne, Le Fameux Colonel Philby se Convertit a L'islam,
3 Eylül 1930.

L'indépendant, 'Un Grant Aventurier Disparait: Saint-John Philby', 29 Ağustos 1942.

Paris Soir, 'Mes Hommes D'aventure L'obscurival du grand Lawrence d'Arabie, a réalisé son rêve. .Traverser le premier le légend', 24 Mart 1937.

EXTENDED SUMMARY

Philby's trip to Najd helped to build strong bridges between him and Ibn Saud. In this direction, the aim of our study is to focus on the assignment of Najd, which laid the foundations of his close relationship with Ibn Saud, the founder and first ruler of the State of Saudi Arabia. It was aimed to show the environment in which Philby's trip took place, the main concerns behind the British sending their agents to the Najd region, the details of Philby's travel, Ibn Saud's expectations from the talks, and the deadlocks of the trip.

In this study, in which Philby's Najd assignment is tried to be analyzed in all details, the Najd mission is discussed in a broad framework from the methodological concerns that ensure the realization of the trip to its effects on Philby and Ibn Saud. In this respect, even though the dating of the Najd voyage is between November 1917 and December 1918 in the sources, it has gone beyond the specified date range in terms of its effects, because of its effects. Within the framework of the stated attitude, many sources were used to illuminate the mission. British archival documents were used as the main source in the study. The data obtained from the archive documents, which provide information about the Najd mission, as well as the materials Philby needs in the context of his travel, were reflected in the work. The works written by Philby, which is one of the sources that best reflect the experiences within the scope of the Najd mission, were used. In the study, which was carried out by focusing on British archival documents and Philby's works, different books, articles, newspapers and theses were consulted for a better understanding of the subject. The study, in which these sources were used, was composed of four sub-titles, excluding the introduction and conclusion sections. In the first sub-title, the background of Philby's appointment of Najd was explained. In the second title, it was mentioned that Philby was appointed instead of Storrs, who could not fulfill his mission despite being assigned to Necd. In the third and fourth sub-headings, the expectations of the parties from the trip and the dilemmas faced by the mission were emphasized upon the arrival of Philby in Najd.

From the second half of the 19th century, the British became one of the greatest power elements in the Persian Gulf. The British presence, which was clearly visible on the Persian Gulf coast, began to be felt in the interior of the gulf in the process. Different policies began to be followed in order to consolidate the claim to exist in a wide area, including the interior of Arabia. Although the interlocutor was shaped according to the local power, the policies that envisaged British hegemony in the places where the Arabs lived made it necessary to establish relations with the Wahhabis. Beyond the discussions about when the relations between the British and the Wahhabis started and at what level they were carried out, a rapprochement process was again made between the parties during the First World War. The thought that Ibn Saud should also be used in the war in the south, which envisaged the invasion of the Ottoman Empire by the Allied armies, turned into a trip to the interior of Arabia with Philby. Above all, he had a great impact on Philby's life as a traveling person. Philby took the first step into his long-lasting life in Arabia with his travel. His presence in Arabia enabled him to get to know the geography where Westerners rarely traveled before him. It was after his first acquaintance with the region with the Necd mission that provided the opportunity to traverse the Rubülhali Desert. He had the opportunity to make observations and gain experience in a wide range of areas including the human element living in the region, geography, climatic conditions, basic livelihoods and settlements. He became more well-known than many British agents with the works he wrote about his travels in the region.

The travel, which was designed so that the British could benefit from Ibn Saud during the war, and the mutual expectations of the parties during their stay in Najd were reflected in the negotiations. He tried to persuade Ibn Saud to march against Ibn Rashid and the Ajman tribe. As in the case of Date palm, he tried to prevent him from entering into an unpredictable struggle with the Hashemites and to direct his energies against the Ottoman Empire in both powers. He pushed Ibn Saud to attack Hail and support the advance of Allenby's forces. As in the case of Date palm, he tried to prevent him from entering into an unpredictable struggle with the Hashemites and to direct his energies against the Ottoman Empire in both powers. He pushed Ibn Saud to attack Hall and support the advance of Allenby's forces. As tensions escalated over Date, he faced comparisons made by British officials between Hussein and Ibn Saud. He served in the shadow of the policy of priority of Hussein's interests with the emergence of the opinion that Hussein's harm from the developments was against the current interests of the British. Concerned that Ibn Saud should not be strengthened beyond control, he witnessed the dissatisfaction of the Wahhabi Emir because of the inadequacy of the weapons sent by Ibn Saud to attack Hail. Inquiries about the reasons for the mission's sending also caused difficulties. Because it was thought by some

British officials that Ibn Rashid should not be eliminated. The claim that Fahrettin Pasha, who was the defense counsel of Medina, had attempts to bring Ibn Saud to the front against the British, was also challenging the mission officer. The allegations that Fahrettin Pasha was in secret contact with Ibn Saud caused suspicions against Ibn Saud.

Philby's Najd mission was accomplished under many challenges. Every obstacle that prevented the achievement of the desired mission from the mission determined the atmosphere in which Philby's meetings with his interlocutor would take place. In the context of this fact, he had a series of meetings with Ibn Saud within the scope of the Najd mission, which envisaged the British to be channeled based on their interests. In order to support the allies in the ongoing war in the north, Ibn Rashid attacked Hail, the center, and was provoked against the Ajman tribe. It was at the center of the discussions due to the pressure to make an expedition on Hail, which also caused the members of the Brotherhood to feel uncomfortable. The differences between the expectations of the British and Ibn Saud caused the Najd mission to continue in a more tense environment. Despite many negative factors, especially the period in which the trip took place, Najd's mission enabled him to write many works and to establish a close relationship with Ibn Saud, and the Anglo-Wahhabi relations were represented under a new name. The bond he established after meeting with Ibn Saud for the first time became the basis of a close relationship that he would continue for many years.